

Oranje luzernevlinder

Colias croceus

De oranje luzernevlinder is een vrij schaarse trekvlinder. Hij overwintert in Zuid-Europa, maar wordt 's zomers en in het najaar in grote delen van Europa gezien. In Nederland arriveren de eerste individuen in juni, nakomelingen vliegen van augustus tot eind oktober. De rups is groen en over de zijkant loopt een lichte streep met daarin oranje vlekjes. Onder deze streep zitten kleine zwarte vlekjes.

Levenscyclus en gedrag

De waardplanten van de oranje luzernevlinder zijn verschillende vlinderbloemigen zoals luzerne en wikken-soorten. Het vrouwtje zet de eitjes afzonderlijk af op de bovenkant van bladeren. Hierbij gaat de voorkeur uit naar planten die in een lage vegetatie op open grond groeien.

De rupsen eten eerst de eischaal grotendeels op en voeden zich vervolgens met de bovenkant van het blad. Na de eerste vervelling eten ze hele bladeren. Zij kunnen snel groeien en het komt voor dat een rups binnen een maand volledig volgroeid is. De soort 'overwintert' in het mediterrane gebied als rups. Deze rups is niet in diapauze maar groeit, zij het langzaam, door. Hij verpopt zich meestal aan een stengel van de waardplant. (FROHAWK 1934, THOMAS & LEWINGTON 1991, MAES & VAN DYCK 1999).

De dichtheid aan vlinders varieert aanzienlijk tussen zeer laag (enkele individuen per km²) en bijzonder hoog (circa 1000 individuen per ha). Vlinders voeden zich met nectar van verschillende kruiden, bijvoorbeeld van waardplanten zoals luzerne en rode klaver. Oranje luzernevlinders zijn actieve en snelle vliegers. Zij rusten geregeld op de bodem op open plekken tussen planten, maar vliegen onmiddellijk weg bij verstoring. Bij zonnig weer patrouilleren mannetjes laag vliegend boven de vegetatie. (HENRIKSEN & KREUTZER 1982, BINK 1992, GRONERT 1995, 1998).

Vliegtijd en overwintering

De oranje luzernevlinder is een trekvlinder die ieder voorjaar vanuit Zuid-Europa en Noord-Afrika naar het noorden vliegt. Tijdens de trektocht planten de vlinders zich voort; hun nakomelingen verplaatsen zich verder noordwaarts. Hierdoor ontstaan opeenvolgende golven van zwervende vlinders. In slechte jaren komen slechts enkele vlinders en 'stranden' de meeste in Midden-Frankrijk; in uitzonderlijk goede jaren vindt er een grote invasie in grote delen van Europa plaats. In een gemiddeld jaar komen de eerste vlinders in juni en juli Nederland binnen. De vroegst bekende waarneming is 15 maart. Deze dieren brengen hier een of twee generaties voort die vliegen van begin augustus tot eind oktober. De laatste waarneming is 29 november. Soms wordt de zomergeneratie nog aangevuld met nieuwe immigranten. Hierdoor verschilt de top van de vliegtijd van jaar tot jaar en is afhankelijk van het weer en het moment van het binnenkomen van de vlinders. In Zuid-Europa vliegt de soort in vier tot zes generaties.

De oranje luzernevlinder overwintert als doorgroeiende rups in Zuid-Europa. De winters ten noorden van het mediterrane gebied zijn over het algemeen te koud voor de rupsen om te overleven. Onderzoek heeft uitgewezen dat de

Tijdelijk voortplantingsbiotoop in Zeeuwse akkerrand (ZE).
Temporary habitat in fieldmargin (prov. of Zeeland).

rups, bij een lage luchtvochtigheid, niet langer dan twee maanden temperaturen lager dan 10°C kan verdragen. Toch hebben in 1998 enkele rupsen de winter doorgebracht langs de kust van Groot-Britannië. Toen vlogen er eind maart 1999 al 'Britse' oranje luzernevlinders. Ook uit Nederland

DEZE SOORT IS GESPONSORD DOOR:
Ans en Hub Reumkens-Hamers,
Maastricht.

komen wel eens meldingen van overwinterende rupsen, die echter nooit zijn bevestigd. (LEMPKE 1972, THOMAS & LEWINGTON 1991, TOMLINSON 1994, SKELTON 2000).

Leefgebied

De oranje luzernevlinder komt voor in open, kruidenrijke terreinen. Voorbeelden zijn bloemrijke graslanden, (luzerne)akkers, braakliggende grond en ruigten. Tijdens de trek en zwerftochten kunnen de vlinders overal worden waargenomen.

Mobiliteit, verspreiding en trend

De oranje luzernevlinder is een zeer mobiele vlinder die tot de trekvlinders wordt gerekend en zeer grote afstanden kan afleggen. Ze trekken afzonderlijk of in kleine groepjes, waarbij landschapselementen zoals kanalen, rivieren, dij-

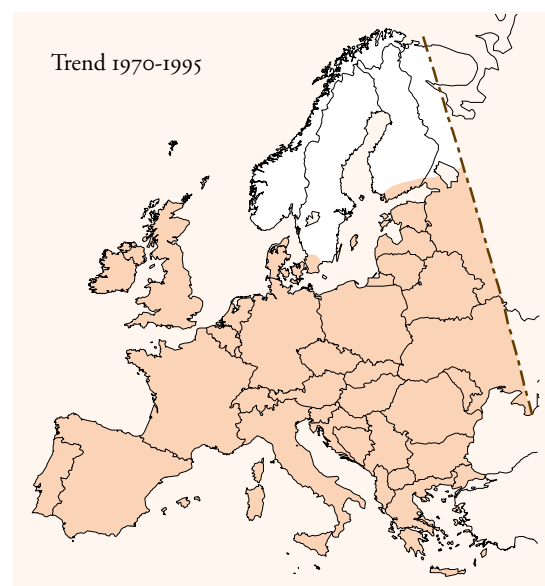
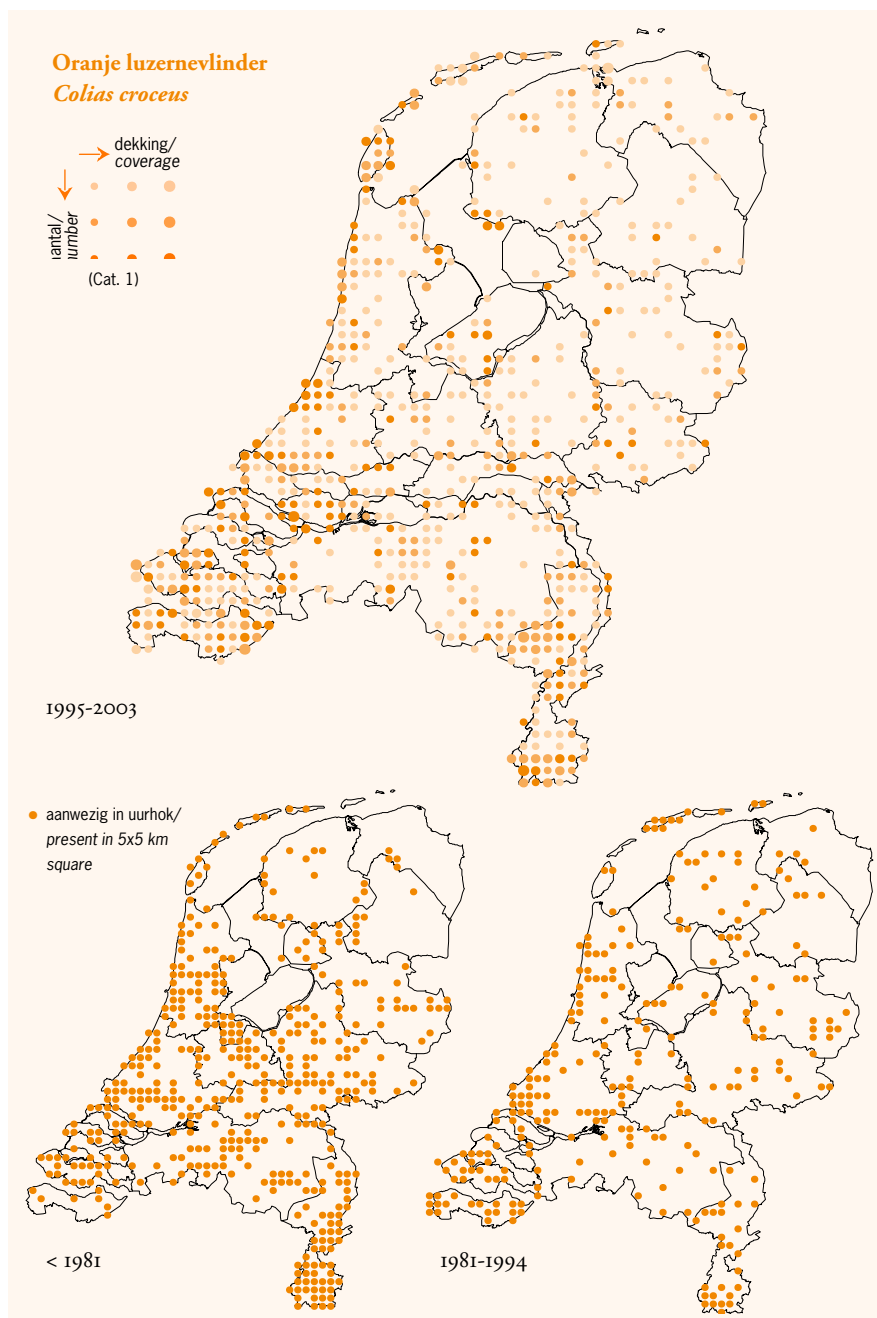
ken en de kustlijn bij de oriëntatie worden gebruikt. Soms vindt massale trek plaats. In de zomer van 1946 zijn bijvoorbeeld groepen van miljoenen noordwaarts trekkende vlinders waargenomen aan de zuidkant van het Cantabrisch gebergte in Noord-Spanje. Per auto zijn de vlinders gevolgd tot Gijón, waar ze de zee op vlogen. Over een kustlengte van 70 kilometer is negen dagen lang de vlucht gecontroleerd, en alleen al in dat gebied trokken naar schatting 37 miljoen vlinders over. Waarschijnlijk zijn die allemaal in zee verdronken. In het najaar trekt de soort duidelijk zuidwaarts. In de herfst is het de talrijkste vlinder die in de Pyreneeën zuidwaarts trekt. Ook in Engeland zijn in het najaar zuidwaartse vluchten waargenomen. In Nederland zijn echter weinig waarnemingen van zo'n terugtrek bekend. (WILLIAMS 1951, MARTEN 1956, LEMPKE 1972, TAX 1989).

De oranje luzernevlinder is een Midden- en Zuid-Europese soort die voorkomt van Portugal tot Noord-Afrika en Klein-Azië. In Nederland wordt hij het meest in het zuiden en in de kustprovincies waargenomen. Dit is bij de gele luzernevlinder anders, waarschijnlijk doordat gele luzernevlinders een meer zuidoostelijke oorsprong hebben, terwijl oranje luzernevlinders vooral uit het zuiden komen. De oranje luzernevlinder is het ene jaar talrijker dan het andere, maar wordt ieder jaar wel gezien. Met name in de jaren veertig, vijftig en zestig van de vorige eeuw waren er zomers met grote invasies van deze vlinder. Voorbeelden van zulke jaren zijn 1947 met 4000 gemelde exemplaren, 1958 met 2000 en 1967 met 3000 exemplaren. (LEMPKE 1972)

Al deze waarnemingen staan slechts gedeeltelijk op de kaart; een deel van de oude gegevens van het trekvlinderonderzoek zijn helaas verdwenen. Tegenwoordig is de oranje luzernevlinder een vrij schaarse trekvlinder. Sinds de jaren zestig zijn de jaarlijkse aantallen gemiddeld duidelijk afgenomen. Recente goede jaren waren 1998, 2000 en 2003 met respectievelijk 2200, 1700 en 4000 gemelde exemplaren.

Bescherming

De oranje luzernevlinder staat niet op de Rode Lijst. Op Europese schaal is hij niet bedreigd. Door het trekgedrag is er geen Europese trend te bepalen (VAN SWAAY & WARREN 1999).

Profiel van de oranje luzernevlinder

Voedsel rupsen Vlinderbloemigen, zoals luzerne *Medicago sativa*, wikken *Vicia* sp., klavers *Trifolium* sp.

Voedsel vlinders Nectar van allerlei kruiden.

Vliegtijd vlinders De eerste vlinders arriveren in juni. De volgende generaties vliegen van begin augustus tot eind oktober, aangevuld met nieuwe immigranten.

Duur stadia Ei: 4-7, rups 19-37 (1e gen.), 110-180 (2e gen.), pop: 8-15, vlinder: 17-34, rijpingsduur ei: 9-12 dagen.

Overwinteringsfase Als doorgroeiende rups in Zuid-Europa.

Leefgebied Luzerneakkers, kruidenrijke graslanden, ruderaal terreinen.

Mobiliteit Zeer mobiel, trekvlinder.

Dichtheid Zeer laag (enkele individuen per km²) tot bijzonder hoog (ca. 1000 individuen per ha).

Status Vrij schaarse trekvlinder.

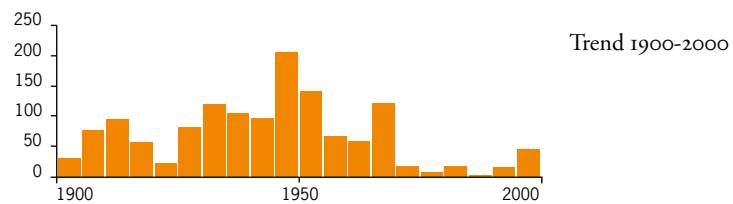
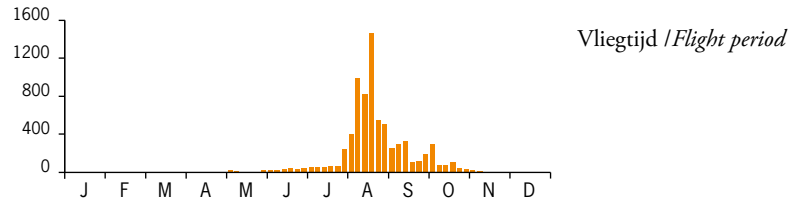
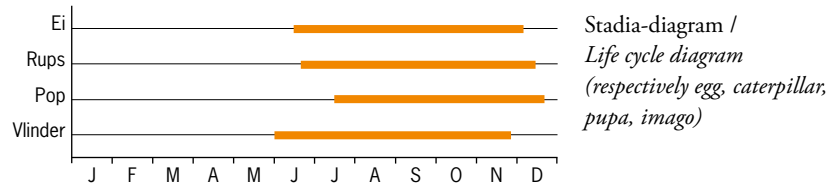
Rode Lijst Niet beschouwd.

Europese status Niet bedreigd.

Knelpunten verspreiding Niet relevant.

Verwachting toekomst Vrij schaarse trekvlinder.

Beschermingsmaatregelen Niet zinvol.

daarom altijd fluctuaties vertonen. Door de opwarming van het klimaat kan de overwinteringsgrens naar het noorden opschuiven, maar door het verdwijnen van (kleinschalige) luzerneakkers zal - ook in andere delen van Europa - het aantal vlinders naar verwachting afnemen.

SUMMARY**Clouded Yellow *Colias croceus***

Colias croceus is a fairly scarce migrant; the numbers observed annually appear to be declining. Butterflies arrive here every year, generally in June and July, and produce one or two generations, the last flying until the end of October. Invasions comprising of more than 1500 individuals took place in 1947, 1958, 1967, 1998, 2000 and 2003.

De soort is een trekvlinder waarvoor speciale beschermingsmaatregelen niet zinvol zijn.

Toekomst

Het voorkomen van de oranje luzernevlinder in Nederland is afhankelijk van het voortplantingssucces, de weersomstandigheden tijdens de trek en de aanwezigheid van voldoende geschikt leefgebied in Zuid-Europa. Het voorkomen zal